

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

2
0
2
4

No 4

- 08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
- 08.00.02 Makroiqtisodiyot
- 08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
- 08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
- 08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
- 08.00.06 Ekonometrika va statistika
- 08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
- 08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
- 08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
- 08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
- 08.00.11 Marketing
- 08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
- 08.00.13 Menejment
- 08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
- 08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
- 08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
- 08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

74-91 xalqaro daraja
ISSN: 2992-8982

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Elektron nashr. 882 sahifa.

E'lon qilishga 2024-yil 30-aprelda ruxsat etildi.

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston fanlar akademiyasi akademigi
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, t.f.d., prof., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, i.f.d., O'zR Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vaziri o'rinbosari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, i.f.d., prof., O'zR Oliy Majlisi qonunchilik palatasi deputati
Axmedov Sayfullo Normatovich i.f.n., professor, MIM akademiyasi rektori
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, i.f.d., prof., TDIU YoMMMIB birinchi prorektori
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, i.f.d., prof., TDIU Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektori
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, i.f.d., prof., "O'IRIAM" ilmiy tadqiqot markazi direktori – prorektor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, i.f.d., TMI professori
Samadov Asqarjon Nishonovich, i.f.n., TDIU professori
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, t.f.d., Rossiya xalqlar do'stligi universiteti professori
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, i.f.d., prof., Xalqaro "Nordik" universiteti rektori
Aliyev Bekdavlat Aliyevich, f.f.d., TDIU professori
Axmedov Ikrom Akramovich, i.f.d. TDIU professori
Po'latov Baxtiyor Alimovich, t.f.d., profesor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, i.f.d., TDIU professori
Isakov Janabay Yakubbayevich, i.f.d., TDIU professori
Musyeva Shoirazimovna, SamDu IS instituti professori
Axmedov Javohir Jamolovich, i.f.f.d., "El-yurt umidi" jamg'armasi ijrochi direktori o'rinbosari
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, t.f.f.d., TAQU katta o'qituvchisi
Xalikov Suyun Ravshanovich, i. f. n., TDAU dotsenti
Kamilova Iroda Xusniddinovna, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, i.f.f.d., TDIU dotsenti
Rustamov Ilhomiddin, f.f.n., Farg'ona davlat universiteti dotsenti
Fayziyev Oybek Raximovich, i.f.f.d. (PhD), Alfraganus universiteti dotsenti
Sevil Piriyeva Karaman, PhD, Turkiya Anqara universiteti doktoranti
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li, TDIU mustaqil tadqiqotchisi
Utayev Uktam Choriyevich, O'zR Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farxod, O'zR Bosh prokuraturasi iqtisodiy jinoyatlarga qarshi kurashish departamenti bo'limi boshlig'i
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, TDIU katta o'qituvchisi

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, i.f.d, TDIU dotsenti
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, i.f.f.d, TDIU dotsenti
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, i.f.d., TMI dotsenti
Babayeva Zuhra Yuldashevna, TDIU mustaqil tadqiqotchisi

Muassis: "Ma'rifat-print-media" MChJ

Hamkorlarimiz: Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti, O'zR Tabiat resurslari vazirligi, O'zR Bosh prokuraturasi huzuridagi IJQK departamenti.

MUNDARIJA

Organizational Behavior and Leadership.....	10
Ibrokhim Gulomov	
Baliqchilikda klasterlarini tashkil etishning nazariy asoslari	18
Olim Murtazayev, Muydinov Olim Bekmuratovich	
Оценка состояния привлечения инвестиций в сферу туризма Узбекистана и механизмы управления	24
Арзиматов Бобирмирзо Зокирджон угли	
Biologik aktivlar buxgalteriya hisobni milliy va xalqaro standartlarga muvofiq takomillashtirish masalalari ...	27
Axmadaliyeva Zebo Abduxalimovna	
Aholi yashash joylarida yong'in risklarini bartaraf etish xizmatlardan foydalanish imkoniyatlari	32
Aziz Zikriyoev	
O'zbekistonda ilmiy darajali kadrlar tayyorlash tizimi boshqaruvining tashkiliy tuzilmasi va vazifalari.....	40
Beknaeva Shaxnoza Vladimirovna	
Mintaqaviy turizmning iqtisodiyot rivojlanishiga ta'siri (O'zbekiston turistik xizmatlar bozori misolida).....	45
D. B. O'roqova	
Qishloq xo'jaligi mahsulotlarini ko'paytirishning asosiy yo'llari.....	50
Ibrohimov Boburmirzo Baxtiyor o'g'li, Sayfiddinov Sarvarbek Anvarbek o'g'li	
Sanoat korxonalarining aksiyalar bozoridagi faoliyati tahlili: muammolar va yechimlar	55
Igitov Jurabek Kuzibekovich	
Qurilishda modernizatsiya va diversifikatsiya qilish asosida yangi ishlab chiqarish quvvatlarini oshirish	63
Islamov Ozodjon	
Sanoat korxonalari innovatsion salohiyatini oshirishning tashkiliy-iqtisodiy mexanizmini takomillashtirish yo'llari.....	67
J. K. Boymurodov	
Mamlakatda yashil iqtisodiyotni rivojlantirish yo'nalishlari	72
Kadixodjayeva Nilufar Raxmatullayevna	
BlokchEYn texnologiyalari yordamida raqamli iqtisodiyotni o'zgartirish	77
Karabayev Rustam Zafarovich, Saitkamolov Muxammadxo'ja Sobirxo'ja o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida zamonaviy mehnat bozorining rivojlanishi	84
Layli Mirzayeva	
Xizmat ko'rsatish sohasini rivojlantirishda investitsion resurslardan samarali foydalanish mexanizmlari.....	88
Luiza Komilovna Xaydarova	
Umumta'lim muassasalari sonining ekonometrik tahlilini pedAgogik metodlar yordamida amalga oshirish....	93
Ravshanova Muhayyo Maxmanazarovna	
O'zbekiston tarixiy shaharlarida turistik faoliyati shakllanishi va ularni boshqarishning nazariy asoslari.....	98
Meliqulov G'ayrat Abdug'afforovich	
Iqtisodiy rivojlanish va ilmiy tadqiqot rivojlanishining havo ifloslanish darajasiga ta'siri	105
Murodullayev Kamoliddin Sherzod o'g'li, Sadibekova Bibisora Djapparovna, Turdiqulov Farrux Ravshanjon o'g'li	
Hududlarni rivojlantirish va "yashil iqtisodiyot"ni shakllantirishning ekologik muammolari.....	110
Maxkamov Saidafzal Saidkamol o'g'li, Yigitaliyeva Dilnavo Mansurjon qizi	
Ekoturizm obyektining tasniflanishi va alohida xususiyatlari	116
Qodirov Azizjon Anvarovich	
Mamlakatimiz oliy ta'lim tizimida sifat menejmentidan foydalanishning konseptual asoslari	121
Saidqulova Firuza Farmonovna	
Bo'lajak iqtisodchilarning kasbiy kompetensiyalari.....	125
Shukurova Marifat Xodjiakbar qizi	
Ta'limning bosqichlari va ularning inson kapitalini shakllantirishdagi ahamiyati	129
To'rayeva Hurriyat To'yqulovna	

Hududlarda to'g'ridan to'g'ri xorijiy investitsiyalarni jalb etish dasturini amalga oshirishda marketingni rivojlantirish yo'llari	136
Xamidov O. X., Tojiyeva A. F.	
Investitsiyalar marketingining strategik aspektlari.....	143
Xodjamberdiyeva Dilnoza Bahtiyorovna	
Xorijiy investitsiyalarni jalb etishda investitsion muhit jozibadorligini oshirishga nazariy qarashlar	149
A. Bektemirov, A. A. Abdurahmonov	
Qishloq xo'jaligi raqobatbardoshligini oshirishning ilg'or xorij tajribasi	154
Abdulloev Asliddin Junaydullayevich, Ochilov Narzullo Fayzulloyevich	
Sanoat ishlab chiqarish tizimining investitsion xususiyatlari.....	159
Yodgorova Xalima To'liqinovna	
Turizm sohasi uchun yuqori malakali kadrlarni tayyorlashda davlat va xususiy sherikchilikning o'zaro bog'liqligi tahlili.....	165
Raxmatov Adxam Itolmasovich	
Mamlakatimizda turizm tashkilotlari faoliyatini qo'llab-quvvatlash maqsadida marketing instrumentlari orqali samarali tizim yaratish.....	169
Suyunova Kamilla Baxromovna	
Qishloq xo'jaligida agrokimyo xizmatlar ko'rsatishning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	173
Tabayev Azamat Zaripbayevich	
Yashil iqtisodiyotga investitsiyalarni jalb qilishni faollashtirish muammolari	178
Xomitov K. Z., Masharipova S. R.	
Considerations on the Problem of Illegal Migration and Human Trafficking	183
Azamatova Gulmira Bayirbekovna, Otarbayeva Guljan Kobeyevna	
Sustainable Development and Environmental Economics in Uzbekistan: A Focus on Carbon Pricing and Renewable Energy	186
Muhammadiyev Po'latjon Ilhomjon o'g'li, Urganbayeva Dilnoza Toxtasinovna	
The use of Digital Technologies in the Provision Of Utilities to the Population	192
Mamanazarov Oybek Shomurodovich, Inoyatova Durdona Shoxaydarovna, Alijonov Jamshid Alijon o'g'li	
The Current State of the Digital Economy in the Agrarian Sphere: Problems and Solutions	196
Babadjanov Abdirashid Musayevich	
Behavioral Theory of the Firm.....	201
Egamberdieva Oydin Abror qizi	
The Role of Information Technologies in Increasing the Capitalization of Commercial Banks	207
Egamova Makhfurat Esanovna	
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан	211
Абдуллоев Фуркат Олимджонович	
Совершенствование методологии экспертизы инвестиционных проектов	216
Бекимбетова Гулнора Маратовна	
Методические подходы к формированию механизмов стратегического управления развитием химической отрасли.....	223
Бибутова Шахло Саъдуллаевна	
Меры по снижению доли теневой экономики в стране.....	228
Махмудова Юлдузхон Бахромжон кизи, Сафаров Гиёсиддин Абдуллаевич ўғли	
Формирование национальной инновационной системы – одна из приоритетных задач повышения конкурентоспособности Республики Узбекистан	232
Н. М. Махмудов, А. А. Алиев, З. А. Мирзоев	
Мониторинг и анализ современного состояния и развития промышленности в Узбекистане.....	237
Назарова Раъно Рустамовна, Исмоилова Малика Дилшодовна	
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов.....	243
Раупов Жамшид Рашидович	
Роль применения ключевых показателей эффективности труда на предприятиях.....	249
Рахматуллаева Шахноза Хамидовна	

Влияние цифровой трансформации на инвестиционную привлекательность Узбекистана.....	255
Саитхамолов Мухаммадхожа Сабирходжа угли, Маркабаева Жансая Айбек кызы	
Организация и координация методической помощи при управлении педагогическими кадрами	261
Хакимова Майя Юрьевна	
Интеграция узбекистана в мировое экономическое содружество путем унификации бухгалтерского учета на основе МСФО	266
Зарипова Саёхат Зафаровна	
Tijorat banklari tomonidan investitsiya loyihalarini moliyalashni rivojlantirish imkoniyatlari.....	271
Abduqodirova Ozoda Anvarjon qizi	
Tijorat banklari tomonidan jismoniy shaxslarga ajratilgan kreditlarning joriy tahlili.....	276
Abdusalomov Jaxongir O'ktam o'g'li	
Globalashuv sharoitida mamlakatimizda sug'urta bozorini raqamlashtirishning ahamiyati	282
Anvarova Z.	
The Role of Parents and Teachers in Promoting a Healthy Lifestyle in Children.....	286
Axtamov Djamshed Baxromovich	
A Study of the Importance of Green Economy in Uzbekistan Sustainable Economic Development and its Measurement Indicators in Relation to Environment.....	291
Ataniyazova Maksuda Baltayevna, Tairova Zarnigor Mammot qizi	
Konsolidatsiyalashgan moliyaviy hisobot tuzishning zarurligi.....	296
Avazov Iloxom Ravshanovich	
Foydani soliqqa tortish obyekti sifatidagi iqtisodiy tarkibi.....	301
Axrorov Zarif Oripovich	
Surxondaryo viloyatida aholining uy-joy bilan ta'minlanganlik darajasini tahlili.....	309
Ibragimov Qobil To'xtamishovich	
Review of Methodological Approaches to Enterprises Financial Condition Analysis.....	314
Ismailova Maxbuba Mirxalilovna	
Innovatsion rivojlanish sharoitida xizmat ko'rsatish sohasini tasniflanishining nazariy va ilmiy asoslari.....	319
Masharipova Manzura Alimbayevna	
Korxonalarda benchmarking strategiyalarini qo'llashning ijtimoiy-iqtisodiy mexanizmlari.....	325
Narziyeva Dilafiruz Muxtorovna	
Davlat budjetining soliqsiz daromadlari shakllanishini takomillashtirish yo'llari.....	330
O'ktamova Nargiza Narzulla qizi	
Mamlakatimizda sanoat ishlab chiqarishi korxonalarining rivojlanish holati tahlili.....	334
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
Moliyaviy natijalar to'g'risidagi hisobotni moliyaviy hisobotning xalqaro standartlar talablari asosida tuzish.....	339
Pardayeva Zulfizar Alimovna	
Raqamlashtirish sharoitida qo'shma korxonasi faoliyatining tahlili.....	343
Rashidov Jamshid Xamidovich	
Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning rivojlanishida oilaviy tadbirkorlikning o'rni.....	348
Raximov Baxromjon Ibroximovich, Saloxiddinov Zuxriddin Nuriddin o'g'li	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida xizmat ko'rsatishning ilmiy asoslari.....	352
Suyunov Asror Baxtiyorovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida telekommunikatsiya sohasini rivojlantirish ilmiy asoslari.....	356
Toshmatov Salohiddin Zayniddinovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarni joriy etishning huquqiy masalalari	360
Turg'unov Saloxiddin Jamol o'g'li, Mirzayeva Mohidil Vohidovna	
Zamonaviy sharoitlarda korxonalarning moliyaviy baqarorligini yaxshilash masalalari	366
Usmanova Guljahon Ulug'bek qizi	
Franshizalarni jalb qilishda davlat boshqaruvi tizimida marketing tadqiqotlarining ahamiyati	371
Xodjayev Anvar Rasulovich	

Transport Decarbonization Strategy.....	377
Yarashova Vasila Kamalovna, Muradov Bekzod Xidirnazar ugli	
Temir yo'l transportida ishlab chiqarish faoliyatining iqtisodiy samaradorligini oshirish	382
Yermatova Dilnoza Axmadjonovna	
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari	387
Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	
Issiqlik ta'minoti xizmatlarini ko'rsatish samaradorligi va sifatini baholash ko'rsatkichlari tizimi	390
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Issiqlik ta'minoti xizmatlari sifatiga ta'sir etuvchi omillar va ularni baholash	394
Abdulaziz Abdumo'minovich Matro'ziyev	
Jismoniy shaxslarning mol-mulkiga soliq solishni takomillashtirish.....	399
Abdullayev Zafarjon Alijonovich, Zaydullayev Abduhabib Boliqul o'g'li	
Sug'urta tashkilotlarida hisob siyosatini ishlab chiqishning ahamiyati.....	404
Abduraimova Maftunaxon Axmatovna	
Bank risklarini boshqarishning xalqaro tajribalari.....	409
Abdurasulov Jaxongir Abduvaliyevich	
Tadbirkorlik subyektlari ijtimoiy ma'sulligini ta'minlash mexanizmining amal qilish darajasi	416
Bayisbayev Javlon Nurlanovich	
Qishloq aholisining qishloq xo'jaligida bilim va innovatsiyalarni o'zlashtirishga ta'sir etuvchi omillarni iqtisodiy baholash (Samarqand viloyati misolida).....	421
Bozorova Lobar Nuralevna	
Направления совершенствования инновационных стратегий в деятельности промышленных предприятий	427
Дониерова Зухрабону Алишер кизи	
Mol-mulk solig'ining korxonalar faoliyatiga ta'siri.....	432
Qudiyarov Kishibay Ramatullayevich	
Banklar reytingini aniqlash va barqarorligini ta'minlashning ustuvor yo'nalishlari.....	438
Maxmudov Omon Tuxtayevich	
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida tijorat banklarining aktiv va passiv operatsiyalarini innovatsion usullar orqali boshqarishni takomillashtirish	442
Mo'minova Ma'suda Baxtiyarovna	
Auditorlik tekshiruvini dasturiy ta'minot asosida tashkil etish: muammo va yechimlar.....	447
Nazarova Kamola Sattoral qizi	
Ishlab chiqarish infratuzilmasini rivojlantirishning davlat tomonidan tartibga solish konsepsiyasi.....	453
Normurodov Xusan Eshmaxmatovich	
O'zbekiston Respublikasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati hamda uni rivojlantirish istiqbollari.....	460
Nurullayeva Shaxnoza, Saydullayeva Saodat	
Tijorat banklari inson kapitali samaradorligini baholashda KPI ko'rsatkichlaridan foydalanish mexanizmlari	467
Turaeva Mastura Kurbanovna	
Сущность и особенности инвестиционно-строительного процесса	471
А. Бектемиров, Б.М.Абдувалиев	
Tijorat banklarida muammoli kreditlarni boshqarishning dolzarb masalalari.....	478
Saidov Hayotjon Raxmatulloyevich	
Tijorat banklarida kredit operatsiyalari hisobini takomillashtirish.....	482
Sa'dullayeva Asalxon Muzaffarovna	
Ko'p tarmoqli fermer xo'jaliklarining raqobatbardoshlikni baholash usullari	485
Abdulloyev Asliddin Junaydullayevich, Teshayev Mirolim Djumayevich	
Tadbirkorlik subyektlarida soliq yukini optimallashtirish mexanizmi	490
To'xsanov Qudratillo Nozimovich	

Davlat sektorida ichki audit tadbirlarini umumiy rejalashtirish Xamidova Z. U.	495
Aholi moliyaviy savodxonligini oshirish va uning ahamiyati..... Xudayarova Xurshida Abdunazarovna	501
Kambag'allikni qisqartirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi..... Xudoyberdiyev Jamshid Juraboy o'g'li	505
Oliy ta'lim muassasalarida buxgalteriya hisobi va ichki auditni takomillashtirish..... Shaymatova Nargiza Ashurovna	511
Raqamli iqtisodiyot sharoitida sug'urta xizmatlari..... Shodmonova Odina G'ofur qizi	516
Fuqarolar davlat pensiya ta'minoti tizimining amaldagi holati tahlili..... Sholdarov Dilshod Azimiddin o'g'li	520
Aholiga bank xizmatlari ko'rsatishning ijtimoiy ahamiyati..... Eldor Uskanov	525
Innovatsion boshqaruvning ilg'or xorijiy tajribalari Yusupova Jamila Karamatdinovna	530
Neft-gaz korxonalari moliyaviy-iqtisodiy faoliyati natijalari tahlili ("O'ZBEKNEFTGAZ" AJ misolida) Umurzoqov Jamoliddin Sherbekovich	534
Korxonalarda savdo marketing faoliyati samaradorligini baholash..... Sobirov Azizbek Avzbekovich	541
Moliyaviy firibgarliklarga qarshi kurashishda raqamli texnologiyalardan foydalanish imkoniyatlari..... Gadaev Ismat Yadgarovich	548
Hududlarda islom iqtisodiyoti tamoyillari asosida amalga oshirilgan investitsion loyihalar: to'siqlar va yechimlar Irgasheva Gulbahor Sodiqovna	551
O'zbekistonda investitsiyalardan samarali foydalanish asosida oziq-ovqat sanoati samaradorligini oshirish yo'llari..... Kobilova Nasiba Xurramovna	554
Foreign Economic Relations as a Factor of Effective Functioning of the Economy Bakhodurova Sulkhiya Azizkhodjaevna, Li Marina Rudolfovna, Mukhtarova Donata Ravshanbekovna, Romashkin Roman Anatolyevich	561
Modern Approaches to the Organization and Development of the Consumer Services Market..... Musyeva Shoira Azimovna	566
Ishlab chiqarish siklini qisqartirishning iqtisodiy samaradorligi..... Odina Nabiyeвна Tuychiyeva, Nazarova Latofat Toirjon qizi	570
Asalarichilik mahsulotlari bozorida marketing strategiyasini amalga oshirish..... Rashidova Xadicha Tursunalievna	575
Iqtisodiyotni modernizatsiyalash sharoitida bank faoliyatini iqtisodiy-matematik modelashtirish yo'llari Raxmanov Mexridin Sindarovich	581
Korporativ boshqaruv amaliyoti bo'yicha hisobot tuzish bo'yicha xorijiy tajriba..... Tashmatov Rustam Xusanovich	586
Iqtisodiyotda davlat ishtirokini qisqartirish va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish istiqbollari Yuldashev Xusniddin Abdullayevich	592
Iqtisodiyotda turizm o'rnini statistik baholash uslubiyoti..... Zilola Jumanova	595
Финансовые риски в исламском финансировании для внедрения в Республики Узбекистан Абдуллоев Фуркат Олимджонович	602
Блокчейн-технология и информационная безопасность в цифровой экономике Узбекистана..... Кадиров Алишер Исмаилович	607
Цифровая платформа как инструмент трансформации бизнес-процессов Раупов Жамшид Рашидович	611

O'zbekistonda zamonaviy kabel va sim mahsulotlari ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyatiga nazar.....	617
Rashidova Odina Olimjon qizi	
Современные тенденции развития валютных отношений в Узбекистане	622
Камалов Камолалдин Кахрамонович	
Sug'urta sohasining O'zbekiston iqtisodiyotidagi o'rni	626
Sharobiddinov Akramjon Goyibbayevich	
Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishning xorij tajribasi va undan O'zbekistonda foydalanish yo'nalishlari	630
Fayziyeva Aziza Azamat qizi	
Modeling the Stackelberg strategy in a linear model (linear city) Hotelling.....	635
Musayeva Shaira Azimovna, Usmonova Dilfuza Ilkhomovna	
Mulkning kapitallashuvi darajasini iqtisodiy jihatdan amalga oshirish samaradorligini baholash uslublari.....	644
Norboyev Odil Abrayevich	
Tijorat banklarining kredit portfelini amaliy holati va ekonometrik tahlillari: ATB "Aloqabank" misolida.....	649
Norov Akmal Ruzimamatovich, Norova Nozima Nabiyeвна	
O'zbekistonda "yashil iqtisodiyot" muhitida kreditlash va moliyalashtirish imkoniyatlari	654
Taxir Urkinbayev	
Budjet tashkilotlarida ichki nazorat tizimini tashkil qilishning xususiyatlari.....	658
Abduraxmanov Ramazon Abdullayevich	
Chinese Commercial Banks Experience in Asset Diversification	663
Uktamova Nozima Narzulla kizi	
Sanoat taraqqiyotida ishlab chiqarish korxonalarini ustuvor rivojlantirish istiqbollari.....	667
Yadgarov Akram Akbarovich	
Анализ деятельности коммерческих банков Узбекистана по кредитованию физических лиц.....	673
Базарова Нигора Равшановна	
Mahalliy va xorijiy investitsiyalarni jalb etishning innovatsion jarayonlarga ta'sirini baholash.....	684
Bobobekov Ergash Abdumalikovich	
Raqamli iqtisodiyot sharoitida innovatsiyalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish yo'llari	689
Kuziyeva Nargiza Ramazanovna, Xusanov Faxriddin Jamoliddin o'g'li	
Tashqi mehnat migratsiyasi.....	694
O. N. Djurayev	
Raqamli iqtisodiyotda sanoat tarmog'ining davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishini baholash	699
Otaboyeva Dildora	
Nobank kredit tashkilotlarining moliyaviy xizmatlari sifatini oshirishning xorijiy mamlakatlar tajribasi	705
Raimov Xurshid Muxtorovich	
Tijorat banklarida moliyaviy injiniringni qo'llash istiqbollari	711
Saipnazarov Sherbek Shaylavbekovich	
O'zbekiston Respublikasi moliya bozorida tijorat banklari faoliyati: muammo va yechimlar	716
Toymuxamedov Ibroxim Rixsiboevich, Jumaev Islombek Akram o'g'li	
Agrar ta'lim tizimida boshqaruv samaradorligini oshirish yo'llari	723
Boltayev Nurali Shiramatovich, Beglayev Uchqun Xurramovich, Abdiyev Izzat Risqiboyevich	
O'zini o'zi band qilgan shaxslardan olinadigan soliqlarni takomillashtirish orqali yashirin iqtisodiyotni jilovlash masalalari	731
Davranov Iskandar Jumayevich	
Iqtisodiy konsentratsiyalarni tartibga solish va nazorat qilishni takomillashtirish.....	738
Luqmanov Sharifxon A'zam o'g'li	
Role of Private and Public Kindergartens in Early Childhood Development	744
Makhmudova Munisakhon Abbos qizi	
"Yashil" enegriya quvvatlarini barpo etish iqtisodiy barqarorlikni ta'minlash asosi sifatida.....	749
Muminova Elnoraxon Abduraimovna, Umarova Dilnoza Oybek qizi	
Xo'jalik yurituvchi subyektlarda CVP-tahlilni tashkil etishning muammoli jihatlari	754
Qlichev Baxtiyor Pardayevich	

Korxonada likvidlik riskini minimallashtirish orqali uning moliyaviy barqarorligini saqlab qolish	759
Latipova Shaxnoza Maxmudovna	
Развитие международных торгово-экономических связей Республики Узбекистан	766
Ким Татьяна Валерьевна, Гофуржонов Шахрибону Бахромжон кизи	
Kapital qurilishni boshqarish samaradorligini oshirishning dolzarb masalalari	774
A. Bektemirov, M. U. Sarimsoqov	
O'zbekiston mehnat bozorida yoshlarning ish bilan bandlik darajasini oshirish.....	780
Mambetjanov Qahramon Qurbandurdiyevich, Bahromov Shahzod Fazliddinovich	
Роль имиджа в улучшении инвестиционной привлекательности высших учебных заведений.....	787
Жанзаков Бекзот, Жонузиков Мирзабек	
Innovatsion kichik tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash bo'yicha xorij tajribasi va uni mamlakat iqtisodiyotida qo'llash imkoniyati.....	795
Toshaliyeva Saodat Toxirovna, Eshqulova Dilorom Abduravupovna	
Перспективы развития банковского сектора в Узбекистане для иностранных туристов	802
Муминов Шахзод Низомиддинович, Каримова Азиза Махомадризовна	
Innovatsion faoliyat moliyaviy modellari va mexanizmlarini rivojlantirishning konseptual asoslari	806
Ruzibayeva Nargiza Xakimovna	
Qishloq xo'jaligi tarmoqlarini innovatsion rivojlantirish bo'yicha xorijiy tajribalar va ulardan respublikamizda samarali foydalanish yo'llari	814
Ishniyazov Baxrom Normamatovich	
Turistik xizmatlarining o'ziga xos xususiyatlari va marketing tadqiqotlari.....	819
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna	
Qoraqalpog'iston qishloq xo'jaligi: asosiy muammolar va rivojlanishining ustuvor yo'nalishlari	823
Yeshimbetov Uktamjon Xudaybergenovich	
Iqtisodiyotning erkinlashtirilishi sharoitlarida kichik biznes sektori rivojlanishining imkoniyatlari.....	832
Botirova R. A., Sirojiddinov I. Q.	
Kriptoalyuta va blokcheyn tadqiqotlari: tendensiyalar va istiqbollar	835
Berdiqulov Jurabek	
Bank risklarni monitoring qilish tizimini takomillashtirish	837
Hamroyev Sherzod Axtamovich	
O'zbekiston hududlariga xorijiy investitsiyalarni jalb qilishda ko'p qavatli "yashil" fermer xo'jaliklarini tashkil etishning ahamiyati	843
Turdimuratova Aziza Alisherovna	
Surxondaryo viloyatining mahalliy budjet daromadlarini oshirish yo'llari va uni arima modeli asosida prognozlash.....	846
Abdunazarova Shahnoza Norqo'chqor qizi	
Qishloq xo'jaligi tarmog'ining mamlakat iqtisodiyotidagi o'rni va undagi tarkibiy o'zgarishlarni statistik baholash.....	856
Zakirova Umida Maxamadaminovna	
O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatish korxonalarining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati	863
Pardayev Jamshid Muzaffarovich	
Turizm bozorini rivojlantirishda mehnat bozorining tutgan o'rni va ahamiyati	872
Berdiqulova Iroda Rayimqulovna, Berdikulov Jurabek	
Проблемы расчета определения и планирования прибыли предприятий в условиях модернизации экономики	876
Алиева С.С.	

FOYDANI SOLIQQA TORTISH OBYEKTI SIFATIDAGI IQTISODIY TARKIBI

Axrorov Zarif Oripovich

PhD, Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali dotsenti

Annotatsiya: Korxonalar moliyaviy munosabatlari tarkibida foydani tashkil etish va uni soliqqa tortish muhim ahamiyat kasb etadi. Mazkur maqolada foyda korxona ijtimoiy-iqtisodiy taraqqiyotining asosiy belgisi sifatida talqin qilinib, davlat budjeti uchun foyda solig'ini shakllantirish zaruriyati asoslangan. Foydani soliqqa tortish borasidagi mavjud vaziyat tahlil qilinib, me'yoriy-huquqiy asoslari ko'rib chiqilgan. Foyda va foyda solig'i bo'yicha yetakchi olimlar fikrlari tahlil qilingan. Shuningdek, foydani va uni soliq obyektini sifatida shakllantirish bo'yicha taklif va tavsiyalar shakllantirilgan.

Kalit so'zlar: foyda, foyda solig'i, foyda solig'i mexanizmi, korxona, davlat budjeti, foyda solig'i obyektini.

Abstract: The organization of profit and its taxation play an important role in the structure of financial relations of enterprises. This article interprets profit as a key indicator of socio-economic development of the enterprise and is based on the need to form a profit tax for the state budget. The current situation with the taxation of profits is analyzed and the legal framework is considered. The views of leading scholars on profit and profit tax have been analyzed. Suggestions and recommendations on profits and their formation as a tax object are also formed.

Key words: profit, profit tax, profit tax mechanism, enterprise, state budget, object of profit tax.

Аннотация: Организация прибыли и ее налогообложение имеют большое значение в финансовых отношениях предприятий. В данной статье прибыль трактуется как основной признак социально-экономического развития предприятия и на этом основывается необходимость формирования налога на прибыль для государственного бюджета. Проанализировано современное состояние налогообложения прибыли и рассмотрена его нормативно-правовая база. Анализируются мнения ведущих ученых о прибыли и налоге на прибыль. Также сформулированы предложения и рекомендации по прибыли и ее формированию как объекта налогообложения.

Ключевые слова: прибыль, налог на прибыль, механизм налога на прибыль, предприятие, государственный бюджет, объект налога на прибыль.

KIRISH

Foyda korxonalar oxirgi moliyaviy natijasi sifatida uni soliqqa tortishni takomillashtirish barcha davlatlarda va zamonlarda muhim ahamiyat kasb etmoqda. Hozirgi kunda turli mulk shaklidagi xo'jalik yurituvchi subyektlarning asosiy maqsadi kamroq xarajat qilgan holda maksimal foyda olishga harakat qilishdir. Shu bilan birga, korxona to'lov intizomi mustahkam bo'lsa, budjetga o'z vaqtida soliqlarni to'lab har qanday jarimalarni to'lashga duch kelmaydi.

Foydani soliqqa tortish korxonalar moliyaviy munosabatlarini rivojlantirishning asosiy omillaridan biri bo'lib, bu jarayon yuridik shaxslar tomonidan foydadan samarali foydalanish bilan birgalikda uni taqsimlash va qayta taqsimlashni ham tubdan isloh qilishni taqozo etadi.

Foydani ilmiy asoslangan holda oqilona soliqqa tortishni tashkil etishga erishgan barcha xo'jalik subyektlari tomonidan markazlashtirilgan jamg'armalarni tashkil etishni to'la darajada shakllantirilishiga imkoniyat yaratadi. Yuridik shaxslar qanchalik samarali faoliyat yuritrsa, ularning moliyaviy barqarorligi, to'lov qobiliyati, foydasi va soliq ajratmalari yig'indisi shunchalik ko'p bo'ladi^[1].

Bunday holatlarning yuzaga kelish mumkinligi moliyaviy natijalarni tashkil etishdagi o'zgarishlarni hisoblash, taqsimlash va qayta taqsimlash xarajatlari bilan real foyda natijalari o'rtasidagi nisbat ishlab chiqarilgan mahsulotlarning o'sishi, qolaversa ulardan soliq stavkalarini aniqlashda foydalanish mumkinligi haqida o'ylab ko'rishga sabab bo'lmoqda. Ko'pgina soliq tizimi mutaxassislari foydadan soliq stavkalari va uni budjetga o'tkazish tartibi, soliq stavkasini ma'lum bir koeffitsiyentga pasaytirish yoki oshirish, soliq bo'yicha joriy etilgan imtiyozlarni, soliqni hisoblash tartibi va to'lash muddatlarini to'liq bo'lgan holda o'z oldilarida turgan vazifalarni

bajarishda havotirlanmoqdalar. Chunki yangi tartibning joriy etilishi, uni to'liq o'rganish bilan birgalikda soliq to'lovchi xo'jalik subyektlariga ham tushuntirish ishlarini olib borishlari, ularni soliq intizomiga rioya qilishga chorlaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Shu o'rinda aytish joizki, jamiyatda yaratilgan qiymatning bir qismini taqsimlash va qayta taqsimlash jarayonida foyda shakllantiriladi va u budjet daromadlarini tashkil etishda muhim o'rin egallaydi. Foyda takror ishlab chiqarishning uzluksiz davom etishini va uning kengaytirilishini ta'minlashda mustaqil harakat qilib iqtisodiy kategoriya sifatida shakllanadi [2]. Korxonalarda moliyaviy resurslarni tashkil etish, taqsimlash va undan foydalanish davomida foyda ma'lum qonuniyatlar asosida jamg'armalarni tashkil etishi bilan birga davlat budjetini moliyaviy mablag' bilan ta'minlashda faol ishtirok etadi va shu qirralari bilan bozor munosabatlarining iqtisodiy kategoriyasi sifatida ko'zga tashlanadi.

1-jadval asosida foyda kategoriyasiga mualliflar tomonidan berilgan qator ta'riflarni ko'rib chiqamiz.

1-jadval: Foydaga oid ayrim ta'riflar

№	Muallif	Ta'rif
1.	Sheffle E.F.	Foyda – investitsiya qilingan kapital qaytimi [6]
2.	Nidlz B., Anderson X., Kolduell D.	Foyda – xo'jalik faoliyatini yuritish natijasida qo'yilgan kapitalni oshishi [7]
3.	Xiks J.	Foyda – ma'lum bir vaqt oralig'ida ishlatish mumkin bo'lgan va davr oxirida davr boshiga nisbatan ijobiy qoldiqqa ega bo'lishi lozim bo'lgan ko'rsatkich [4].
4.	Pokropivniy S.F.	Foyda – korxona ishlab chiqarishi va savdo faoliyatiga qilingan xarajatlardan keyingi qoladigan tushumning bir qismi [8]
5.	Podderiyog'in A.M.	Foyda – ishlab chiqarilgan va sotilgan, taqsimlashga tayyorlangan qiymatni qaytadan yaratish qismi [9]
6.	Rayzberg B.A., Lozovskiy L.SH., Starodubseva YE.B.	Foyda – tovar va xizmatlarni ishlab chiqarish va sotish xarajatlaridan ularni sotishdan olingan daromadlarning oshishi [10]
7.	Yurkova T.I., Yurkov S.V.	Foyda – jami tushum hamda tashqi va ichki ushlanmalar o'rtasidagi farq [11]
8.	Salov A. I.	Iqtisodiy foyda – yalpi daromad va iqtisodiy xarajatlar o'rtasidagi farq [12]
9.	Seleznova N.N., Ionova A.F.	Foyda – qo'shilgan kapitalga nisbatan sof daromadning pul shaklidagi ko'rinishi [13]
10.	Milyakov N.	Foyda – korxona budjetini shakllantirishning muhim manbasi va bu manba hisobidan ishlab chiqarish va ijtimoiy rivojlanish amalga oshirilishi ta'kidlanadi [14].
11.	Donsov R.	foyda investitsiya qilingan mablag'lar daromadligini kafolatlash bilan bir qatorda ishlab chiqarish va ijtimoiy sohani rivojlantirish bilan bog'liq xarajatlarni moliyalashtirish manbasi [15].
12.	Haydarov N.X.	Foyda – bu tijorat asosida faoliyat yuritayotgan xo'jalik subyektlarining so'nggi moliyaviy natijasi bo'lishi bilan birga, respublika va mahalliy budjetlar daromadining asosiy moliyaviy manbalaridan biri hisoblanadi [3].
13.	Aliyeva S.S.	Foydani tadbirkorlik faoliyati xizmatlari uchun to'lov, mahsulotlarning innovatsion turlarini joriy qilish, ishlab chiqarish jarayonini o'zgartirish, shuningdek, iqtisodiy risk uchun mukofot [5]
14.	Zaripov X.B.	Foyda – ishlab chiqarish omillarining (mehnat, kapital, tabiiy resurslar) uzviy aloqadorligi asosida moddiy ishlab chiqarish sohasida yaratilgan pirovard moliyaviy natijadir [16]

Foyda bozor mahsuli sifatida tarmoqlararo pul mablag'larini taqsimlash vazifasini bajarib, ishlab chiqarishning eng progressiv ko'p mulkchilikka moslashgan tarmoqlarini har tomonlama rivojlantirishga yordam beradi.

Shu munosabat bilan korxona foydasining bir qismini davlat budjetiga o'tkazish bozor iqtisodiyoti sharoitlarini ta'minlashda muhimdir. Ya'ni o'z-o'zini pul bilan ta'minlash sharoitida yuridik shaxslar o'z mablag'lari manbalari va jalb qilingan mablag'lar evaziga fan-texnikani, ishlab chiqarishni va ijtimoiy sohani rivojlantirishni ta'minlashlari, o'z xo'jalik faoliyatining natijalari hamda mahsulot yetkazib beruvchilar va iste'molchilar, budjet va banklar oldidagi majburiyatlarini bajarish uchun foydani qo'lga kiritishi kerak.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur maqolada iqtisodchi olimlarining soliq munosabatlarini tartibga solish, korxonalarda foydani shakllantirish va ishlatish yo'nalishlari, foyda solig'i va uni hisoblash metodologiyasiga bag'ishlangan ilmiy asarlari o'rganilgan. Tadqiqot metodologiyasi sifatida adabiyotlar qiyosiy tahlili, mantiqiy va tarkibiy tahlil qilish, guruhlashtirish va qiyosiy taqqoslash usullaridan foydalanildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Foyda moddiy ishlab chiqarish mahsuli bo'lib, u o'zining maxsus shaklini muomala bosqichida mahsulotni realizatsiya qilish jarayonida namoyon qiladi va realizatsiya qilingan mahsulotning ulgurji bahosi bilan uning tannarxi o'rtasidagi farq sifatida ko'zga tashlanadi. Agar maxsus normativ hujjatlarda o'zgacha tartib ko'zda tutilmagan bo'lsa, haqiqatda foydani shakllantirish (korxonalar xususiyatlarini inobatga olgan holda) juda murakkab jarayonlardan biri bo'lib hisoblanadi. Foydani aniqlashda befarqlik, sovuqqonlik bilan qarash va ilmiy-nazariy jihatdan asoslanmagan holda unga yondashish avvalo iqtisodiyot taraqqiyotiga, qolaversa bozor iqtisodiyoti munosabatlarini rivojlantirish imkoniyatlarini tug'dirmaydi. Har qanday soliqning manbai kabi foydaning manbai ham yalpi ijtimoiy mahsuldir. Ammo mavjud soliq xillaridan farqli o'laroq, foyda o'zgaruvchan miqdordir, narx erkin bo'lgan holda u barcha realizatsiya bilan bog'liq bo'lmagan operatsiyalardan olingan daromadlarni shu operatsiyalar bo'yicha qilingan sarf-xarajatlar chegirilishidan qolgan qismi yig'indisiga bog'liq bo'ladi. Foydaning asosiy qismi korxona ehtiyojlarini qondirish uchun foydalaniladi, uning boshqa bir qismi soliq to'lovi orqali davlat budjetiga kelib tushadi.

Foydani o'rganish jarayonida diqqatni shunga qaratish lozimki, foydaning bir qator ko'rinishlari mavjud: iqtisodiy foyda, buxgalteriya foydasi, yalpi foyda, soliq to'langunga qadar foyda, sof foyda va boshqalar ^[17].

Korxona pul daromadlaridan barcha xarajatlar chiqarib tashlangandan keyin qolgan qismi foyda deb yuritiladi. Ayrim adabiyotlarda bu iqtisodiy foyda deb ham yuritiladi ^[18].

Iqtisodiy foyda umumiy pul tushumidan barcha ichki va tashqi xarajatlar, shuningdek, meyordagi foydani chegirib tashlash orqali aniqlanadi ^[18].

Buxgalteriya (balans) foydasi – korxonaning barcha xo'jalik operatsiyalari hisobi va buxgalteriya balans moddalarini baholash asosida hisobot davrida paydo bo'ladigan oxirgi moliyaviy natijadir.

Buxgalteriya foydasi sotilgan mahsulot uchun tushgan umumiy pul summasidan ishlab chiqarishning tashqi xarajatlarini chiqarib tashlash yo'li bilan aniqlanadi ^[18]. Shu munosabat bilan iqtisodiy foydaga nisbatan buxgalteriya foydasi korxona ichki xarajatlarga ko'proqdir.

Yalpi foyda – tovarlarni sotish (xizmatlarni ko'rsatish, ishlarni bajarish) va ularning tannarxi o'rtasidagi farq hisoblanadi.

Soliq to'langunga qadar foyda – korxona asosiy va asosiy bo'lmagan faoliyatidan olingan daromadlar va amalga oshirilgan xarajatlar (foyda solig'i va boshqa soliqlardan tashqari) o'rtasidagi farq hisoblanadi. Foyda solig'i va boshqa soliqlar foyda solig'i obyekt bo'lganligi sababli uning nomlanishida aynan shu soliqlar nazarda tutilgan.

Sof foyda – korxonaning moliyaviy-xo'jalik faoliyati oxirgi moliyaviy natijasidir. Foydadan amaldagi qonun-qoidalarga muvofiq, foyda solig'i olingandan so'ng xo'jalik subyekti ixtiyorida sof foyda vujudga kelib, uni korxona o'z imkoniyati va xohishiga binoan taqsimlaydi.

Agar korxona aksiyadorlik jamiyat bo'lsa aksiyadorlarga dividendlar taqsimlaydi, unitar korxona bo'lsa, har xil homiylik va xayriya ishlarini amalga oshirish mumkin bo'lib, bu ularning moliyaviy siyosatiga bevosita bog'liq xususiyatlar majmuasidir.

Foydaning doimiy qo'lga kiritilishi mahsulot ishlab chiqaruvchilar bilan shu mahsulotni sotib oluvchilar o'rtasidagi bozor moliyaviy munosabatlariga bog'liqdir. Ishlab chiqarilgan va shartnomalar asosida sotilgan mahsulotlar xalq iste'mol tovarlari, ularning miqdori, sifati, assortimentiga ko'ra to'langan haq ushbu xalq iste'mol tovarlariga bo'lgan ehtiyojlarining qondirilmaganligidan dalolat beradi. Teskari hollarda esa, ya'ni xalq iste'mol tovarlari o'z iste'molchilari tomonidan qabul qilinmasa (sifatli emasligi, assortiment buzilganligi tufayli) yoki sotib olinmasa, unda bir tomondan pul mablag'larining doiraviy aylanishi ta'minlanmay qolsa, ikkinchi tomondan foyda qo'lga kiritilmaydi. Natijada korxonada yaratilgan qiymatning iste'molchilari tomonidan e'tirof qilinishi inqirozga, iste'mol tovarlarining defitsitligiga va inflyatsiyaning o'sishiga keng yo'l ochib beradi. Buning oqibatida bozor iqtisodiyoti taraqqiyotiga to'sqinlik qilinishi uchun imkoniyat yaratiladi.

Savdo va xizmat ko'rsatish sohasidagi korxonalar uchun foyda realizatsiya qilingan tovarlarning sotib olingan va sotilgan qiymati o'rtasidagi (davri oxiridagi va davri boshidagi ko'rsatkichlar o'rtasidagi) farqqa tengdir ^[19]. Iqtisodiy adabiyotlarda ayrim guruh olim va mutaxassislar bu sohadagi korxonalar foydasining haqiqiy manbasi moddiy ne'matlar ishlab chiqarish sohasida olingan foydaning bir qismi narxlar orqali berilishi va shu foyda korxonalarning ishlab chiqarish xarajatlari to'liq qoplab foydani yuzaga keltiradi degan tushunchalar orqali targ'ibot qilinsa, ikkinchi bir guruh olim va mutaxassislar esa savdo va xizmat ko'rsatish sohasiga ishlab

chiqarish korxonalaridan o'tkazib berilgan foyda muomala (ishlab chiqarish) harakatlarni qoplay ololmasligi, qolaversa shu soha xodimlarining unumli mehnati evaziga ijtimoiy qiymat yaratiladi va u ishlab chiqarish korxonalaridan o'tkazilgan foyda bilan birgalikda yalpi foydani tashkil etadi, ushbu yalpi foyda barcha xarajatlarni qoplash va sof foydani qo'lga kiritish imkoniyatini yaratadi degan fikrlarni bayon etganlar. Lekin bunday fikr-mulohazalar foydaning ijtimoiy-iqtisodiy mohiyatini, uni umumlashtiruvchi voqelik ko'rsatkichi sifatida shakllantirib berishga xizmat qiladi.

Jahon amaliyotida iqtisodiyotni boshqarish vositasi sifatida foydani shakllantirish va taqsimlash, moliyaviy resurslarni jalb qilish, umuman olganda investitsiyalarni, xususan, korxona darajasida kapital qo'yilmalarni moliyalashtirishni amalga oshirish bo'yicha katta tajriba egallandi. Foyda harakati majburiy to'lovlar, jumladan foyda solig'idan tarkib topgan. U sezilarli darajada turli hisob-kitoblarda korxonalarning imkoniyatlarini kengaytiradi. Hozirgi kunda jamiyatda foydani taqsimlash, asosiy kapital obyektlarini kengaytirish, rekonstruksiya va texnologik qayta qurollantirish, asbob-uskunalarini modernizatsiyalash va mavjud quvvatlarni oshirish va boshqa yo'llar bilan moliyaviy resurslarni jalb qilishni kuchaytirishni taqozo etuvchi jarayonlar ro'y bermoqda. Bu xarajatlarga qisqa va uzoq muddatli xarakterga ega va katta moliyaviy mablag'larni talab qiladi. Shuning uchun foydani shakllantirish va taqsimlash nafaqat korxonalar joriy ehtiyojlarini moliyalashtirishning muhim shakli, shu bilan birga, turli darajadagi budjetlar xarajatlarni qoplash vositasi ham hisoblanadi. Shu boisdan foydaga erishish uchun uning tavsifi, shakllantirish va taqsimlash sharoitlari, foyda solig'i orqali tartibga solish mexanizmi o'ta diqqat bilan ishlab chiqilishi lozim.

Shuning uchun xo'jalik subyektlarini soliqqa tortishning muhim muammolaridan biri foyda va soliq stavkasi o'rtasidagi aloqani ta'minlash hisoblanadi. Nazariy qarashlarda bu muammo soliq haqidagi ko'pgina fan namoyondalari diqqatini o'ziga qaratgan. Shuni ham ta'kidlash lozimki, ushbu muammo ham nazariyada, ham xo'jalik subyektlari amaliyotida ham nafaqat foydani shakllantirish va taqsimlash zaruriyatini, shu bilan birga uni soliqqa tortishni ham dolzarb qilib qo'yadi.

Aynan oxirgi masalaga biz asosiy diqqatni foyda solig'i tarkibini asoslashga qaratmoqchimiz. Bu korxona samaradorligiga foyda solig'ining ta'sir qilish mexanizmini izchil tahlil qilish, shuningdek, yalpi daromadga emas, aynan foyda solig'ini amal qilishi obyekti hal qiluvchi sof foydasi masalasiga javob qidirishni prinsipial ahamiyatga ega qilib qo'yadi.

Mazkur savolga javob topishda ayrim mualliflar foyda nafaqat ishlab chiqarish maqsadida, shu bilan birga, alohida korxonalar faoliyatining maqsadi sifatida ham tadqiq qilinadi.

Bozor iqtisodiyoti foydani "foyda solig'i" nomi ostida umumiy soliqqa tortishda uni soliq obyektiga kiritish uchun bosh sabab hisoblanadi. Bozor iqtisodiyoti keyingi soliqqa tortish obyektiga qo'shilishida foyda keltiradigan shunday jamiyat ehtiyojlarini tan oladi. Shu boisdan korxonaning bu qarorga intilishi uning foyda olishga intilishi bilan izohlanadi.

Kuchli raqobat sharoitida foyda olish va foyda solig'ini budjetga to'lash uchun tadbirkorlar innovatsion rivojlanishni oshiradi, foydaning nisbiy va absolyut o'sishini ta'minlashda xarajatlarni imkon doirasida qisqartiradi.

Bu fikr mantiqiy ko'rinadi. Chunki muammoning bunday qo'yilishi quyidagi samaraga ega bo'lgan ikki fikrni keltirib chiqaradi: korxona va budjet o'rtasidagi o'zaro munosabat hamda korxona foydasi va samaradorligi. Aynan bu ikki fikrning birlashishi "foyda solig'i" terminini va uning negizida soliq obyektini sof ko'rinishda yuzaga kelishiga asosiy sababi bo'lib hisoblanadi.

Albatta, har qanday qiymat ko'rsatkichi sifatida foyda ham va uning tarkibi sifatida sof foyda soliqqa tortish obyektini sifatida yuzaga kelgan bo'lib, u ma'lum bir moddiy ne'matlarning yig'indisi harakatini aks ettira boshlandi. Uning hajmi, foydaliligi bevosita sof foyda chegarasi soliq to'lovchilar tomonidan o'zboshimchalik bilan belgilanishi mumkin emas. O'zining obyektiv xususiyatiga ko'ra, sof foyda soliqqa tortish obyektini va korxona faoliyatining samaradorlik ko'rsatkichi sifatida soliq munosabatlari maydonga chiqdi.

Foydaning bu tarkibida korxonaning muhim ko'rsatkichlari sifatida uning samaradorligi, to'lov qobiliyati va raqobatbardoshligi hisoblanadi. Sof foyda soliqqa tortish obyektini doirasida amal qilishi mutanosiblik o'lchovi chora-tadbirlarini ham, qo'shimcha qiymatning o'lchovini ham ahamiyatini yo'qotmaydi. Foydaning ushbu mohiyati qo'shimcha qiymatni ifodalash shakli sifatida uning tabiatidan kelib chiqadi. Shu bilan birga, foyda keng ma'noda o'zining shakllantirish, taqsimlash va "foyda solig'i" ko'rinishida soliq munosabatlarida ishtirok etish xususiyatlari orqali barcha xarajatlarga ko'rsatkichlarini ishlab chiqarish natijalari sifatida to'liq o'zida sintez qiladi hamda soliq to'lovchilar va barcha darajadagi budjetlar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar samaradorligini o'lchash imkonini beruvchi soliqqa tortish obyektini ko'rinishida ko'rinadi.

Bu foyda solig'ining muhim xususiyatlaridan biri bo'lib, uni korxonalar soliqqa tortish obyektining ko'rsatkichlaridan biriga aylantiradi. Albatta, korxona uchun sof foyda soliqqa tortishning yagona obyektini va ular samaradorligini har tomonlama qamrab oluvchi mezonga aylanishini taqozo qilmaydi. Iqtisodiy islohotlashtirish sharoitida uning roli va imkoniyatlari sezilarli darajada o'zgarishi mumkin. Shuningdek, sof foyda doirasida u soliq solish obyektining yagona o'lchov birligi – foyda solig'ining xususiyatlariga ega emas. Bu haqda keyingi paragraflarda batafsil bayon etish maqsadga muvofiq deb topildi.

Shuni ham aytib o'tish lozimki, har qanday iqtisodiy voqelik bu borada soliq obyektini sifatida umumlashtiruvchi xususiyatga ega bo'lishi mumkin, buning uchun ular avvalo iqtisodiy kategoriyalarni taqsimot jarayonida yuzaga keladigan iqtisodiy munosabatlar harakati bilan uzviy bog'liqligini bir tomondan, jismoniy va yuridik shaxslar bilan davlat o'rtasidagi o'zaro manfaatli muvofiqligi ikkinchi tomondan ta'minlab bera olishi lozim bo'ladi.

Bugungi kunda foyda ijtimoiy-iqtisodiy mohiyatga ega bo'lgan ko'rsatkich sifatida ham namoyon bo'lmoqda. To'g'ri, foyda o'zining bu mohiyati bo'yicha turli manfaatlarni hal etish ustunligi bilan ajralib turadi. Lekin korxonalar (ayniqsa, foydasi soliqqa tortilmaydiganlar) o'z manfaatlari bilan muvofiqligini ta'minlab bera olsalar, unda ularning foydasini davlat budjeti daromadlarini tashkil etuvchi manbalar bilan teng xususiyatga ega ekanligidan xulosa chiqarish mumkin, chunki korxonalar ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarni nomarkazlashtirilgan yo'llar bilan qondirish imkoniyatlariga ega bo'ladilar. YA'ni ishlab chiqarish korxonalarini moddiy rag'batlantirish, korxonalarda kengaytirilgan takror ishlab chiqarish va texnika taraqqiyoti uchun foydadan mablag'lar ajratib berish va h.k.lar nazarda tutilmoqda.

Ta'kidlash lozimki, foydadan shunday bir ijtimoiy-iqtisodiy ko'rsatkich sifatida foydalanishlari lozimki, bu ko'rsatkich nimaiki jamiyat manfaatlari javob bersa (davlat budjetining taqsimoti orqali) shu narsa korxonalar va ularning xodimlari manfaatlari yoki nomarkazlashtirilgan mablag'larni foydadan ajratiladigan qismiga xos bo'lishi kerak ^[20]. Odatda, taraqqiy etgan mamlakatlarda korxonalar va ularning xodimlari o'z ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarni budjetdan ajratmalar hisobidan qondirishdan ko'ra nomarkazlashtirilgan yo'l orqali, ya'ni foydaning bir qismini shu manfaatlarga sarflanishi ko'proq afzalliklarga ega deb kelinmoqda ^[21-23]. Darhaqiqat, bu shundaydir. Foydaning bir qismini soliq shaklida budjetga o'tkazilishi va korxonalar manfaatlarni qondirish maqsadida yana o'sha ajratmalar atrofida mablag'larni olish, sarflash juda ko'p qiyinchiliklar va ziddiyatlarni keltirib chiqarishga sabab bo'lmoqda. Lekin bunday hamma foyda nomarkazlashtirilgan holda taqsimlanishi zarur degan fikrni keltirib chiqarmaydi, ammo soliq stavkalari orqali tushumlarni har ikkala manfaatlarni inobatga olgan holda tartiblashtirilib turilishini taqozo etadi.

Buni amalga oshirish uchun bozor iqtisodiyoti bosqichma-bosqich, talab darajasidagi iqtisodiy munosabatlarni shakllantiruvchi muhim tashkillashtirib berish, professional soliq xodimlarining tayyorlanish yo'llarida olib borilayotgan va hayotga tatbiq etilayotgan chora-tadbirlarning majmuiga e'tiborni qaratish lozim. Ushbu vaziyatda foyda kategoriyasini, davlat budjeti xarajatlar harakatini korxona foyda taqsimoti bilan o'zaro bog'liqligini talqin etishligi orqali belgilanishi muhim ahamiyatga ega.

Ammo, shuni aytib o'tish kerakki, rus olimlaridan R.G.Popova, I.N.Samonova va I.I.Dobroserdovalar o'z navbatida foydani ilmiy abstraksiya sifatida qarab, YAIM, qiymat va qo'shimcha qiymatni shakllantirish va foydalanish yuzasidan vujudga keladigan ishlab chiqarish munosabatlarini aks ettirishini e'tirof etishadi ^[24]. Foyda o'z tabiatiga ko'ra qo'shilgan qiymat shaklidir. Shunday ekan, o'rni kelganda foydani soliqqa tortish yoki soliq obyektini sifatida shakllantirish va tartibga solish zarurdir. Buning sababi foydani takror ishlab chiqarishning turli fazalarida iqtisodiy munosabatlarning tashkil etilishi, foydani qiymatdan, qiymatni esa narxdan farq qilish, foydaning markazlashtirilgan va markazlashtirilmagan pul mablag'larini tashkil etishi, barcha korxonalarning foyda bilan ishlashini ta'minlash, soliq tizimida turli ijtimoiy-iqtisodiy manfaatlarni tartibga solib turuvchi vosita sifatida foydalanishi bo'lib hisoblanadi.

Umuman olganda, foyda solig'ining ijtimoiy-iqtisodiy mohiyati quyidagi u bilan bog'liq moliyaviy resurslar harakatlar xususiyatlarini keltirib o'tish joiz:

1. Barcha soliqlarga xos xususiyat sifatida foyda solig'i bo'yicha ham to'lovchi o'z foydasidan soliqni davlat budjetiga to'lagan holda uning o'rniga hech qanday moddiy ko'rinishda naf olmaydi. Balki qonun yo'li bilan belgilab qo'yilgan miqdorda va muddatda hisoblangan foyda solig'ini o'tkazadi. Bu xizmat uchun to'lov, ruxsatnoma (litsenziya) va boshqa shunga o'xshash to'lovlardan farq qiladi.
2. Foyda solig'ining optimal stavkasi belgilanishi va ma'lum bir jamg'armaga kelib tushishi ta'minlanadi. Bu davlat budjetining kerakli miqdorda to'ldirilishi va soliq to'lovchilar manfaatlari mos holda undirishi bilan izohlanadi.

Ta'kidlanishicha, to'g'ri soliq miqdorining yuqori bo'lishi iqtisodiyotning bir tekisda barqaror rivojlanishidan darak beradi ^[25]. Bunday holning qayd etilishi to'g'ri soliqlar tarkibida foyda solig'i asosiy o'rinni egallashidan yana bir bor dalolat beradi.

Foyda solig'i mohiyatini shu tartibda yoritish ekanimiz, uni foyda solig'i doirasidagi munosabatlar nuqtayi nazardan o'rganish muhimdir. Foyda solig'i o'z mohiyatiga ko'ra davlat budjeti va xo'jalik subyektlari o'rtasidagi munosabatlarni ifodalaydi. Foyda solig'ining iqtisodiy mohiyatini ochib berishda, uni qat'iy, doimiy takrorlanib turadigan voqelik deb qarash zarur. Chunonchi, foyda solig'i – bu moliyaviy kategoriyadir. Foyda solig'i doimiy, qaytarilib turadigan moliyaviy, ya'ni pul munosabatlaridir. Shuni alohida ta'kidlash joizki, foyda solig'i hamma pul munosabatlarini emas, balki soliq obyektini bo'lmish foyda (daromad)ni taqsimlash, qayta taqsimlashdagi pul munosabatlarini ifodalaydi.

Foyda solig'ining mohiyatini ochishda, eng avvalo, uning majburiy to'lov xususiyatiga ega ekanligini ko'rsatib o'tish va shu orqali uning mazmunini tadqiq qilish zarur. To'g'ri, foyda solig'i munosabatlarida majburiylik mavjud, bu majburiylik demokratiyaning oliy timsoli bo'lmish parlament qarori, ya'ni qonun bilan kiritiladi, davlatning qattiq talabi e'tiborga olinadi. Demak, foyda solig'idagi majburiylik huquqiy demokratik meyorlar asosida O'zbekiston Respublikasi Oliy Majlisi tomonidan kiritiladi.

Qolaversa, foyda solig'i mazmuni ostida uzoq muddatga mo'ljallangan majburiy pul harakatiga mansub munosabatlar yotadi.

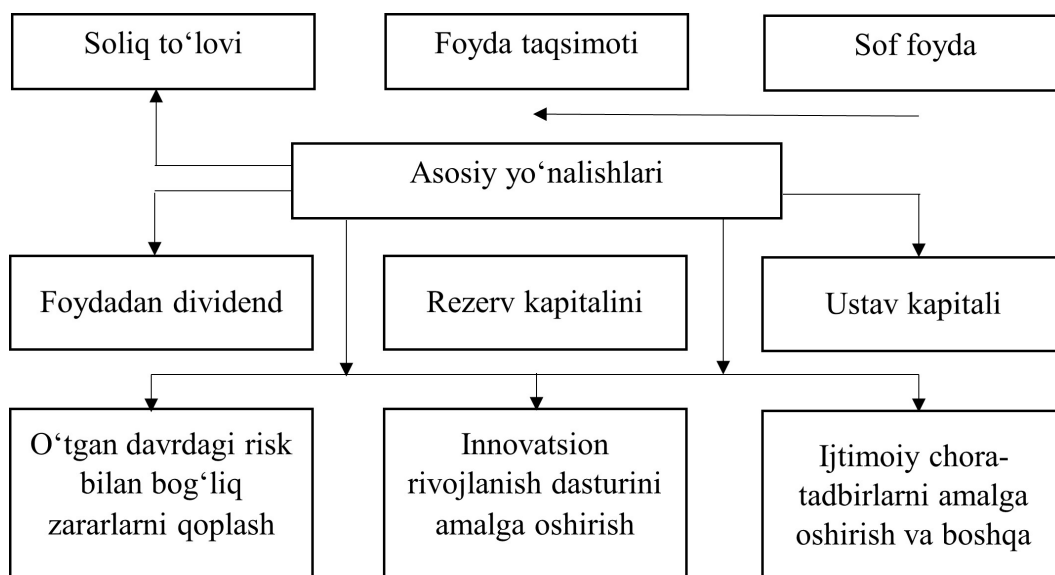
Foydani solig'i obyektini sifatida hayotga tatbiq etish, uning fundamental asoslarini aniqlab olishsiz tasavvur qilib bo'lmaydi. Buning uchun, eng avvalo, foyda va unga tegishli bo'lgan meyorlar, uning iqtisodiy chegarasiga aniqlik kiritish zarur bo'ladi. Ana shu vaziyat 1992-2020 yillar davomida foydani aniqlash va uni soliq obyektiga mos keluvchi iqtisodiy chegarasini aniqlash bilan bog'liq murakkab usullarni qo'llash mexanizmlarini ishlab chiqish va amalda foydalanish bilan xarakterlanadi.

A.Y. Il'inning fikriga qo'shilgan holda aytish mumkinki, foyda solig'i davlatning moliyaviy jarayonlar rivojlanishiga faol ta'sir ko'rsatish imkoniyatiga ega soliqlardan biri hisoblanadi [26].

Tadbirkorlik subyektlari foydani qo'lga kiritgach qanday taqsimlaydi, qanchasi uning daromadi bo'lib qoladi, bu tadbirkor xohishi yoki uning qarori bilan amalga oshiriladi. Shu bois foyda nisbatan ijtimoiy-iqtisodiy muhitni yaratish, ayniqsa hozirgi sharoitda muhim bo'lib hisoblanadi.

Shu boisdan korxona olayotgan foydasini oshirishga intiladi. Foyda moliyaviy kategoriya sifatida investitsiyalangan kapitaldan olingan daromadga ham o'z aksini topadi.

Hozirgi sharoitda foydani taqsimlashda korxonada ishlab chiqilgan va tasdiqlangan moliya siyosatiga tayanish muhim ahamiyat kasb etadi (1-rasm).

1-rasm: Foydani taqsimlash sxemasi*

*Muallif ishlanmasi

Foyda barcha korxonalarning kengaytirilgan takror ishlab chiqarishi muhim moliyaviy manbasi sifatida undan samarali foydalanish tamoyillari asosida ish yuritilishi lozim deb hisoblaymiz. Tijorat asosida faoliyat yurituvchi korxonalar bozor iqtisodiyoti sharoitida strategik va taktik maqsadlarga ega bo'lgan holda, ularning aksariyati foyda olishga intiladi va unga erishishga muvaffaq bo'lishadi.

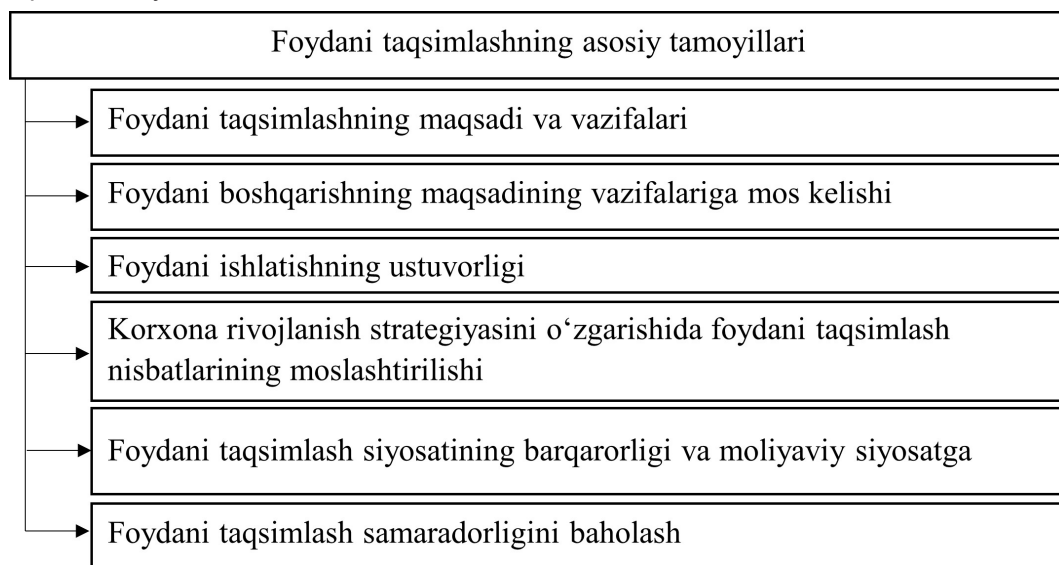
Foydani oqilona taqsimlashda asosiy e'tibor iste'mol va innovatsion investitsiyaga yo'naltirilgan ulushlarning mutanosibligini optimallashtirishga diqqatni qaratish muhimdir. Bunda foydani taqsimlashning asosiy tamoyillariga rioya qilinishi zarur (2-rasm).

Chunonchi foydani taqsimlash korxona rivojlanishining umumiy strategiyasi doirasida quyidagilarni ta'minlashga qaratilishi lozim:

- investitsion resurslar hajmining oshishi;
- bozor qiymatining ko'tarilishi;
- korxona ishchi-xodimlarining moddiy qiziqishlari;
- kadrlar tayyorlash;

- xorijiy tajribalarni o'rganish;
- innovatsion va import o'rnini bosuvchi mahsulotlar ishlab chiqarish;
- eksport salohiyatini oshirish.

2-rasm: Foydani taqsimlashning asosiy tamoyillari*

*Muallif ishlanmasi

Har bir korxona qabul qilingan qarorga muvofiq foydani taqsimlash yo'nalishlarini belgilaydi. Foydani taqsimlashda quyidagi holatlar muhim rol o'ynaydi:

- korxonaning tashkiliy-huquqiy shakli;
- amaldagi qonunchilik: foyda faqat rahbarning qaroriga binoan emas, balki ta'sischi umumiy yig'ilishining qaroriga binon taqsimlanishi lozimligi;
- tasdiqlangan foydaning manzilli ishlatilishini belgilovchi biznes-reja.

Unga ko'ra foydani boshqarishda korxonaga taalluqli axborotlarni shakllantirish lozim bo'ladi. Bu faoliyatni to'g'ri tashkil etish, muqobil moliyaviy qarorlarni qabul qilish, korxonaning rivojlanish strategiyasini ishlab chiqishda alohida ahamiyat kasb etadi.

Respublikada iqtisodiy islohotlarning yanada chuqurlashuvi, jahon bozorida globallashtirishning kuchayishi moliyaviy hisobot va uning ma'lumotlariga yangicha talablarni qo'yimoqda. Bu esa foydaning shakllanishi va taqsimlanishi xususidagi ma'lumot olish imkoniyatlarini oshirishni taqozo etmoqda.

Ma'lumotlar bazasini kengaytirish va ta'minlash korxona faoliyatining strategiyasi va taktikasini ishlab chiqishda muhim rol o'ynaydi. Xo'jalik faoliyati natijasida olingan foyda faoliyat yo'nalishlari mohiyatini ochib berishi kerak, aks holda bunday ma'lumot boshqaruv qarorlarini qabul qilishda xato fikr uyg'otishi mumkin.

Shu bois ham bizning nazarimizda, foydani taqsimlash xususidagi ma'lumotlarni shakllantirishda uslubiy muammolar ko'zga tashlanmoqda. Ayniqsa, foydani taqsimlash yo'nalishlarini to'g'ri belgilash, bu xususidagi ma'lumotlarni o'z vaqtida va aniq aks ettirish, ularni moliyaviy hisobotda oshkor etishdagi kamchiliklar ayni kunda hal qilinishi dolzarb muammolar qatoriga kiradi.

Mazkur muammolarni hal qilishda, avvalo, moliyaviy natijalar konsepsiyasini ishlab chiqish, moliyaviy natijalar xususidagi axborotdan foydalanuvchilarning qiziqish doirasini to'g'ri belgilashga alohida e'tibor qaratish lozim.

Iqtisodiy modernizatsiyalash sharoitida moliyaviy natijalar konsepsiyasi o'zida keng ma'noni qamrab oladi. Bu esa, o'z navbatida, moliyaviy natijalar hisobida hal qilinishi zarur bo'lgan vazifalarni qo'yadi. Shuni ta'kidlash joizki, meyoriy hujjatlar moliyaviy natijalar konsepsiyasini amaliyotga tatbiq etishga zamin yaratishi mumkin.

Shunday qilib, foyda iqtisodiy kategoriya sifatida keng tushuncha bo'lib, uning mazmunini tushunish, avvalo, foydadan manzilli foydalanuvchining maqsad va vazifalariga bog'liqdir.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Foydani soliqqa tortish mexanizmi qaysi bir tarmoq bo'lmasin, soliq siyosati qoidalariga, soliq tamoyillariga amal qilgan holda ularning rivojlanishi uchun o'z ta'sirini ko'rsata olishi lozim. Agarda iqtisodiy o'sishni ta'minlashda foydani soliqqa tortish mexanizmi elementlari o'zlashtirilsa, unda uni tartibga keltirish (turli matematik

hisob-kitoblardan foydalangan holda), soliq elementlari o'rtasida bog'liqlikni maqbullashtirish yoki ularni soliq elementlari tarkibidan chiqarib o'rniga yangi elementni kiritish orqali qo'yilgan maqsadga erishishning shaffofligini ta'minlashga xizmat qilishi zarur.

Yuridik shaxslar foydasini soliqqa tortishda korxonalar faoliyatini rag'batlantiruvchi siyosat olib borilayotganligiga qaramay, qayta ishlab chiqaruvchi korxonalar faoliyati biz ko'zlagan foyda keltiruvchi darajada ko'tarilmagan. Ularning aksariyati, bir tomondan, mavsumiy xususiyati bilan ajralib kelayotgan bo'lsa, ikkinchi tomondan bir kun hisobidan to'liq quvvatda ishlamasligi, ular faoliyatini yuqori rentabellik darajaga ko'targani yo'q. Bu shundan dalolat beradiki, yirik korxonalar aktivligi yuqori bo'lganligi oqibatida juda yuqori foyda solig'i stavkasining salbiy ta'siri bir qancha davr o'tganidan so'ng subyektlar faoliyati samaradorligiga aks ta'sir etuvchi vosita sifatida yuzaga chiqa boshlaydi.

Foydani soliqqa tortishda innovatsion yondoshuv, uni takomillashtirish strategiyasi moliyaviy mexanizmini tartibga solishni ta'minlashi zarur. Bu orqali korxonalar foydasini soliqqa tortish elementlarini, ya'ni soliq stavkasi, soliq bazasi, soliq imtiyozlari, soliq to'lash muddatlari kabilar o'rtasida uzviy bog'liqlikni optimal chegaralarda saqlanishiga imkoniyatlar yaratiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Лабынцев Н.Т., Цепилова Е.С. Исследование взаимосвязи бухгалтерского (финансового) и налогового учёта прибыли в России и за рубежом. //Проблемы экономики. 2013. №3. – с. 8.
2. Гомозов В.В., Зарюгина А.С. Угрозы экономической безопасности России и пути их решения. //Экономическая безопасность личности, общества, государства: проблемы и пути обеспечения. – СПб: 2019. – с. 450.
3. Haydarov N. Soliqlar va soliqqa tortish masalalari. – T.: Akademiya, 2007. – 54 b.
4. Hicks J. R. The theory of uncertainty and profit //Economica. – 1931. – №. 32. – С. 170-189.
5. Алиева С.С. Совершенствование формирования и распределения прибыли предприятий в условиях модернизации экономики. (на примере предприятий Самаркандской области). Автореферат диссертации на соискание ученой степени к.э.н. – Т.: БФА, 2011. – с. 9-10.
6. Мануйленко В.В., Садовская Т.А. Экономическая сущность, виды и функции прибыли хозяйствующего субъекта: современный аспект. //Финансовая аналитика: проблемы и решения, 2012. №33. – с. 26.
7. Needles B.E., Anderson H.R., Caldwell J.C. The basic principles of accounting. //Publishing House Arc. – 2000.
8. Покропивный С.В. Экономика предприятия: Учебник. – Київ: КНЕУ, 2017. – 608 с.
9. Поддериогин А.М. Финансы предприятий. Учебник. 3-е изд., перераб. и доп. – Київ: КНЕУ, 2013. – 460 с.
10. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 2016. – 244 с.
11. Юркова Т.И., Юрков С.В. Экономика предприятий. Учеб.пос. – М.: ГАЦМиЗ, 2013. – с. 41.
12. Салов А.И. Экономика. Краткий курс лекций. 3-е изд., перераб. и доп. – М.: Юрайт, 2016. – с. 197.
13. Селезнева Н.Н., Ионова А.Ф. Финансовый анализ. Управление финансами. Учеб. пособие для вузов – 2-е изд., перераб. и доп. –М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2007 – с.159
14. Миляков Н.В. Налоги и налогообложение. Курс лекций. – М.: ИНФРА-М, 1999. – с. 72.
15. Донцов Р. Д. Экономическая сущность прибыли организации // Электронный сборник трудов молодых специалистов Полоцкого Государственного университета. Выпуск 31 (101). Новополоцк: ПГУ, 2020. – С. 149.
16. Zaripov X.B. Soliqlarning korxonalar moliyaviy-xo'jalik faoliyatiga ta'sirini baholash yo'llari. Iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) diss.avtoref. – T.: 2020. – 14-b.
17. Vahid N., Reza Dehghanpour M., Nasirizadeh H. Comparison between accounting profit and economic profit and its effect on optimal point of production. //European Online Journal of Natural and Social Sciences. 2013. T.2. – №3. – pp. 493-499.
18. Raximov M.Y., Kalandarova N.N. Moliyaviy tahlil. – T.: Iqtisod-Moliya, 2019. – 330 b.
19. Глухов В.В. Менеджмент: для экономических специальностей. – СПб: Питер Пресс, 2017. – С. 600.
20. Букач Б.А. Проблемы оценки эффективности в теории налогообложения. //Экономика и предпринимательство. – М.: 2015. №5-2. – с. 192.
21. Shapiro B.P., Cohen N.M., Naughton M. Leviticus on How to Make and Distribute Profit. //Society and Business Review, Vol. 8. №1. – pp. 45-54
22. Malani A., Posner E.A. The Case for For-Profit Charities. //Virginia Law Review. 2007. – pp. 2017-2067
23. Navarra C., Tortia E. Employer Moral Hazard, Wage Rigidity, and Worker Cooperatives: A Theoretical Appraisal. // Journal of Economics Issues. 2014. T. 48. №3. – pp. 707-726.
24. Попова Р.Г., Самонова И.Н., Добросердова И.И. Финансы предприятий. – СПб: Питер, 2005. – С. 47.
25. Tashmuradov T. Soliq nazariyasi va tizimi. Darslik. – T.: Bilim, 2004. – 63 b.
26. Ильин А.Ю. Налог на прибыль организаций: актуальные вопросы налогообложения. – М.: Проспект, 2021. – с. 4.

Jurnal sayti: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Yashil

IQTISODIYOT va TARAQQIYOT

Ijtimoiy, iqtisodiy, siyosiy, ilmiy, ommabop jurnal

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Xondamir Ismoilov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2024. № 4

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

Mazkur jurnalda maqolalar chop etish uchun quyidagi havolalarga maqola, reklama, hikoya va boshqa ijodiy materiallar yuborishingiz mumkin.

Materiallar va reklamalar pullik asosda chop etiladi.

El.Pochta: sq143235@gmail.com

Bot: [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77)

Tel.: 93 718 40 07

Jurnalga istalgan payt quyidagi rekvizitlar orqali obuna bo'lishingiz mumkin. Obuna bo'lgach, [@iqtisodiyot_77](https://t.me/@iqtisodiyot_77) telegram sahifamizga to'lov haqidagi ma'lumotni skrinshot yoki foto shaklida jo'natishingizni so'raymiz. Shu asosda har oygi jurnal yangi sonini manzilingizga jo'natamiz.

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali 03.11.2022-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №566955 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug'bek tumani
Kumushkon ko'chasi, 26-uy.

Jurnalning ilmiyligi:

"Yashil" iqtisodiyot va taraqqiyot" jurnali

O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi huzuridagi Oliy attestatsiya komissiyasi rayosatining 2023-yil 1-apreldagi 336/3-sonli qarori bilan ro'yxatdan o'tkazilgan.